

PSYCHOTECHNICKÉ ÚSTAVY U NÁS

Prof. dr. František Šeracký

Je nesnadné zahrnouti celou psychotechnickou práci od převratu u nás tak, abychom dostali jednotný ráz. Centrem byla zde nepopíratelně Praha a počátek byl učiněn Psychotechnickým ústavem Masarykovy akademie práce. Od mateřského ústavu odloučila se časem řada psychotechnických institucí, vznikla psychotechnická zkušebna při ministerstvu národní obrany, hlavní město Praha zařídilo si svou vlastní psychotechnickou zkušebnu pro zaměstnance Elektrických podniků a osamostatnily se poradny pro volbu povolání. Psychotechnické zkušebny pro své účely zařídily si též jednotlivé továrny, na př. fa. Bafa, Vítkovické železářny, neb Nýdecká přádelna vlny, a psychotechnickou praxi poradenskou provádějí též naši spoluobčané němečtí, kteří mají řadu dobře prosperujících poraden pro volbu povolání.

Psychotechnický ústav MAP založen byl jako první ústav VI. odboru MAP hned v březnu roku 1921. Vedle zpráv roztroušených na různých místech Věstníku MAP, referuje o činnosti Psychotechnického ústavu zvláště Ročenka MAP z roku 1924 (strana 53—64) a podobně v Jubilejní zprávě MAP z roku 1929 najdeme článek o Psychotechnickém ústavu (str. 137—152).

Vlastní činnost Psychotechnického ústavu nesla se na počátku hlavně směrem poradním. V ústavu byly zkoušeny nejvíce osoby mladistvé, učedníci, hoši i dívky, za tím účelem, aby na základě psychotechnických zkoušek mohla jim dána býti rada, jakému povolání se mají věnovati. Tak již roku 1923 pro účely poradní bylo vyzkoušeno 1038 hochů a 325 dívek, ať učňů, či studentů. V témže roce ústav počal zkoušeti pro ministerstvo národní obrany a bylo hned vyzkoušeno 1200 vojáků různých formací. Od roku 1925 ústav prováděl zkoušky pro ministerstvo železnic, kde v prvním roce bylo hned vyzkoušeno 663 kandidátů strojívedcovství, jakož i 517 řidičů Elektrických podniků v Praze. Zvláště rok 1927 přináší rozhojnění a zpestření činnosti ústavu. Za tento rok bylo v ústavě vyšetřeno celkem 1974 osob. Vedle dřívějších kategorií zkušenců nově přibyli žáci středních škol a vysokoškoláci, obchodní zaměstnanci, šoféři, strážníci a jiní. V roce 1928 prováděl ústav velký psychotechnický výzkum v továrnách textilních v Čechách, při čemž bylo vyzkoušeno na 1000 zaměstnanců textilních. Následujícího roku navázána byla spolupráce s kovoprůmyslem a prováděny zkoušky učedníků i dělníků hlavně pro Škodovy závody a Českomoravskou továrnu v Praze. Od počátku roku 1930 provádí ústav psychotechnická šetření i pro ministerstvo veřejných prací a pro ministerstvo pošt a telegrafů.

Psychotechnický ústav vyšetřil od počátku svého trvání až do konce roku 1930 celkem 22.634 osob, které náležely různým povoláním. Pro státní správu bylo vyzkoušeno: pro železnice 7271 aspirantů dopravní služby a strojívedců, pro veřejné práce (státní hutě a doly) 298 osob, pro pošty a telegrafy 60 osob, pro národní obranu 2624 vojáků. Pro školy různých druhů bylo vyzkoušeno celkem 6713 zkušenců. Učňů bylo vyzkoušeno celkem 2790 a úředníků pro různé soukromé podniky 1481. Též bylo vyzkoušeno 78 šoférů a 557 soukromých osob.

V roce 1931 činnost ústavu dále stoupá. Ministerstvo spravedlnosti dává ústavem zkoušeti svůj úřednický a vězeňský personál a též některé, zvláště mladistvé, trestance. Tento rok počal ústav prováděti zkoušky též pro

ministerstvo vnitra, zvláště zkoušky četnictva a státní policie. Stejně pronikají psychotechnická šetření dále do průmyslových závodů, z nichž sluší jmenovati fu. Philips, fu. Waldes a spol. a Ružomberocké papírny. Je též zásluhou Psychotechnického ústavu, že na meziministerské konferenci, která byla konána 30. dubna r. 1931, bylo usneseno jednomyslně, aby psychotechnické zkoušky byly zavedeny do všech oborů státní správy.

Podnět k použití psychotechniky ve vojenství dal u nás generál *L. Fischer*, šéf vojenského zdravotnictví, který poznal výhody psychotechniky při svém pobytu v Americe. Po dohodě s tehdejším ředitelem Psychotechnického ústavu *dr. V. Forstrem*, bylo počato s psychotechnickými zkouškami vojenských letců a později ministerstvo národní obrany zřídilo zvláštní zdravotní sekci při Vojenském leteckém ústavu studijním, jejíž vedením byl pověřen podplukovník *dr. D. Čapek*. Při této sekci byla zřízena roku 1926 i psychologická služba, jejíž správa byla svěřena *dr. V. Forstroví*, který sem zavedl metody užívané v Psychotechnickém ústavu. Psychologická služba zavedena pak i pro výběr vojenských šoférů, a teď se zavádí poněmáhlu i do dalších druhů zbraní a různých odvětví služebních. Velká péče věnována byla též výběru důstojníků při vstupu do vyšších učebních kursů, ale mnohem důležitější ukázal se výběr poddůstojníků, čímž psychotechnické zkoušky osvědčily neocenitelné služby pro zvýšení brannosti naší armády. Je si pouze přát, aby psychotechnika uplatnila se v naší armádě měrou co nejvyšší, neboť i zde je třeba usilovati o zdokonalení nejen po stránce organizační a technické, nýbrž i po stránce lidské výkonnosti a dokonalého přizpůsobení duševních i tělesných fondů národa vojenským potřebám státu.

Zvláštní psychotechnickou zkušebnu pro své zaměstnance zřídily si též Elektrické podniky hlavního města Prahy, o níž referuje ve své zprávě na kongresu vědeckého řízení práce v Římě psycholog této poradny *dr. J. Váňa*. Tato zkušebna již v prvních letech svého trvání do konce roku 1927 vyzkoušela 2559 osob, z nichž většina byli kandidáti řídičství tramvajů a něco přes 300 bylo uchazečů řídičství na autobusech. Význam zkušebny stoupl zvláště v posledních letech, kdy při rozšiřování pražské tramvajové sítě i autobusové dopravy bylo třeba přijímatí na sta nových sil.

Psychotechnickou laboratoř na počátku roku 1925 zřídil si i *Tomáš Bata* ve Zlíně a jejím úkolem je vědecký výběr a účelné přidělování nově přijímaných sil a součinnost s osobním oddělením závodu, jehož evidenci doplňují výsledky zkoušek způsobilosti. Pracuje též v nejužší součinnosti s výzkumným oddělením továrny a za vedení *dra D. Pšenčíka*, dřívějšího správce laboratoře, prováděla výzkum zvláště v šicí dílně. Prováděny v ní též zkoušky kancelářského úřednictva.

Psychotechnickou službu nalézáme konečně u nás též v poradnách pro volbu povolání. V první době, kdy poradny pro volbu povolání byly přiřčeny Psychotechnickému ústavu, sestavil první soubor zkoušek *prof. K. Lörsch* s docentem *dr. Herfortem*. Když se poradny odloučily od PÚ, zařídily si zvláštní živnostenské oddělení, kde provádění psychotechnických zkoušek bylo svěřeno vedení *dr. F. Šerackého*. Po vzoru Pražské poradny pro volbu povolání vznikly pak poradny i ve venkovských městech, kde máme dnes v Čechách i na Moravě kolem 23 více či méně vybudovaných poraden. Pražskou poradnou projde ročně průměrně téměř 1500 hochů a dívek, venkovské poradny mají frekvenci značně nižší. Nejlépe prosperuje vedle pražské poradna plzeňská a pardubická, kterou vede *prof. V. Mládek*. V poslední době usiluje se o zřízení Zemských ústředí poraden v Praze, Brně a Bratislavě, dále byly navázány též styky s poradnami německými, z nichž na prvním místě stojí poradna v Ústí n. L., vedená *prof. Simonem*.

Psychotechnický ústav MAP uvedl v roce 1928 v život také Ústřednou poradnu pro volbu povolání a Psychotechnický ústav v Bratislavě, jehož vedením byl pověřen psycholog Psychotechnického ústavu MAP *dr. J. Stavěl*. Tento ústav provádí zvláště zkoušky učňů pro bratislavský průmysl a živnostenstvo. V roce 1930 vykazoval 2108 zkoušených případů. Téhož roku získal též vyhovující místnosti v novém učňovském domu a byl náležitě finančně zajištěn.

Dnešní doba hospodářské krise není dvakrát příznivá psychotechnice, na kterou se obyčejně hledí jako na součást racionalisace. Ze psychotechnické metody pro výběr i třídění pracovníků prokazují dobré služby, mohou potvrdit všechny závody, ve kterých psychotechnika byla zavedena. Mimo dříve již jmenované závody, dávají v psychotechnickém ústavu MAP zkusit své zaměstnance tyto závody a podniky: Bratři Sigmundové, továrna na čerpadla v Lutíně na Moravě, R. Tesárek, gen. zástup. automobilů v Praze, L. Duda, elektrotechnická továrna v Praze, Keramika, s. s. r. o., továrna na dlaždice a kamna v Praze, Gremium litografů, kamenoměditiskařů a rastrníků v Praze a jiné.

Je si jen přátí, by náš průmysl v plné míře pochopil význam psychotechniky, bez níž vědecké řízení práce nemá smyslu. V racionalisaci výroby, jak k nám přichází z Ameriky, se dnes stále více poznává, že východisko musí býti hledáno u člověka, že rozdělování práce se musí dít na základě duševní i tělesné diferencialisace lidí. V tomto směru pracuje u nás celá řada textilních továren i jiných podniků, mezi nimiž na prvním místě jsou Státní železárny v Podbrezové na Slovensku.

Není možno v rámci tohoto článku rozepisovati se o metodách psychotechnické praxe a pro další informaci dovolujeme si odkázati na publikace autora tohoto článku: *Moderní racionalisace výroby s hlediska psychotechnického*, (nákladem České národohospodářské společnosti v Praze, 1929) a *L'organisation scientifique du travail et le facteur humain dans la fabrication textile* (přednáška na IV. mezinárodním kongresu pro vědecké řízení práce, vydána v Paříži, 1929).

Tovární budovy První brněnské strojirenské spol. v Brně.

